

TARİH 11

HAZIRLAYAN: ARİF ÖZBEYLİ

1. ÜNİTE

**DEĞİŞEN DÜNYA DENGELERİ
KARŞISINDA OSMANLI SİYASETİ
(1595-1774)**

1.4. XVII. VE XVIII. YÜZYILLARDA AVRUPADA VE OSMANLIDA DENİZCİLİK FAALİYETLERİ 1 (AÇIK SULARDA GÜÇ MÜCADELESİ)

XVII-XVIII. Yüzyıllarda Osmanlı Devleti'nde Ticaret

- XVII ve XVIII. yüzyıllarda Osmanlı Devleti dış ticarette, deniz ve kara ticareti açısından diğer dünya devletlerine üstün gelmişti. Dünya ticaret yolları Coğrafi Keşifler ile iç denizlerden (Akdeniz) dış denizlere (Atlas, Büyük, Hint Okyanusları vd.) taşınmış olsa da Akdeniz hâlâ üzerinde en fazla gemilerin dolaştığı alandı. XVIII. yüzyıldan itibaren Osmanlı Devleti'nin dış ticaretinde Batı'nın üstünlüğü görülmekteydi.

- Osmanlı Devleti bu gelişmeler karşısında uluslararası ticaret şirketleriyle ortaklıklar kurarak devletin gücü azaldıkça yetkileri artan büyükelçilerden diplomatik destek alarak ticari varlığını korumaya çalıştı. Osmanlı Devleti kendi limanlarına yerleşmiş Batılı tüccarların kalıcı olmalarını sağlamak için onlara kapitülasyonlar tanıdı. Bununla birlikte XVII ve XVIII. yüzyıllarda Doğu Akdeniz'deki ticaret geniş ölçüde uluslararası bir nitelik kazandı.

- Batı, bir yandan ham madde alımı diğer taraftan işlenmiş ürünlerin satılmasını güvence altına almaya çalışarak ticaret yollarını, direk geçiş güzergâhlarını egemenliği altına alma politikalarına yönelmişti. Bunların karşısında Osmanlı Devleti'nde ise bunalımlar yaşanmaktaydı.

► Dış ticaret dengelerinin bozulması, devletin ihmali, ticaret ahlâkında bozulma, ayrıcalıklı konumunu korumak isteyen ayan ve esnafın kaygıları, Batı'da kullanılan yeni tekniklere uyum sağlayamamaları, bazı toplulukların düşmanlık içeren siyasi düşünceleri, uluslararası bir ticaret filosunun bulunmayışı bunalımların sebepleri arasında sayılmaktaydı

Yeni Çağ Avrupası'nın Küresel Güçleri

- XV-XVI. yüzyıllarda Avrupa'da **“Yeniden Doğuş (Rönesans)”** adıyla anılan ve Orta Çağ düşüncesini sona erdiren bir devir başladı. **Matbaanın icadı ve basım tekniğinin ıslahı** bu gelişmeyi yaygınlaştırırken **Portekiz ve İspanyollar'ın** önderliğindeki büyük **Coğrafi Keşifler**, dünya hakkındaki o zamanlara kadar gelen yanlış ve kısıtlı bilgileri temelden sarstı ve değiştirdi. Bilinmeyen yeni kıtaların keşfi, kısa zamanda Avrupa'ya umulmadık bir zenginlik sağladı.

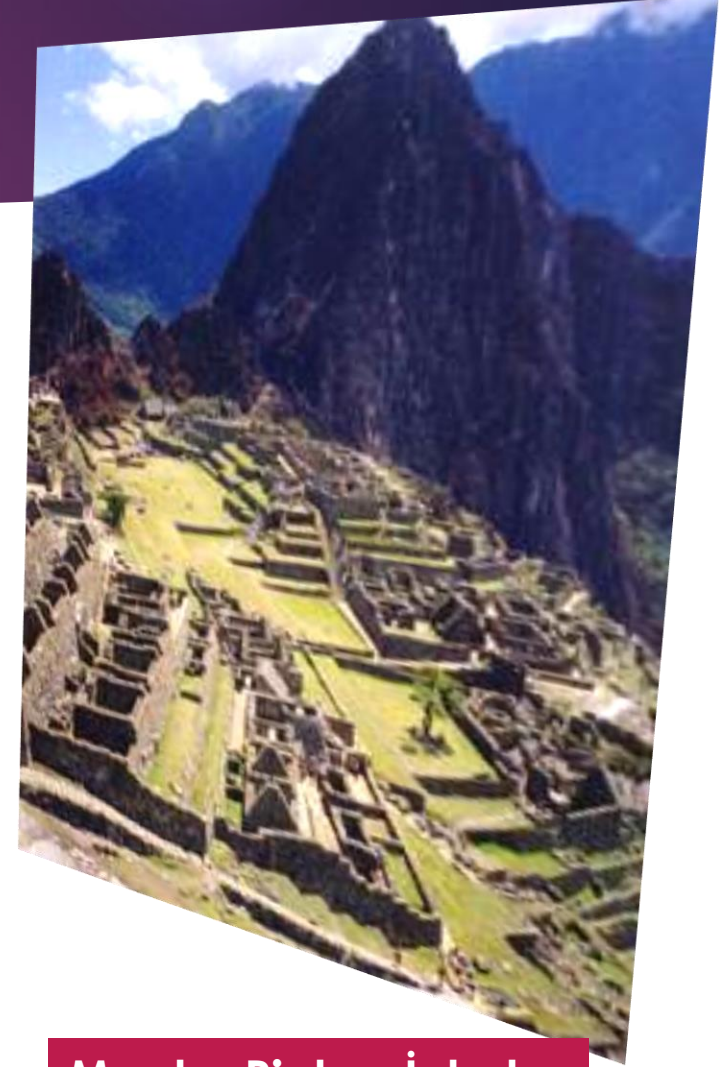

- Dünyanın Portekiz ve İspanyol bloğuna ayrılması, geniş sömürge imparatorluklarının kurulması ve **Coğrafi Keşifler Eski Dünya'nın bilinen ticaret yollarını (Baharat ve İpek Yolu) değiştirdi.** Ticaret sahası iç denizlerden dış denizlere taşındı. **Avrupa'nın Atlantik sahillerinde yer alan limanları giderek önem kazandı ve süratle gelişti.** Akdeniz ticareti ise 1869'da Süveyş Kanalı'nın açıldığı tarihe kadar bir durgunluk dönemi geçirdi.

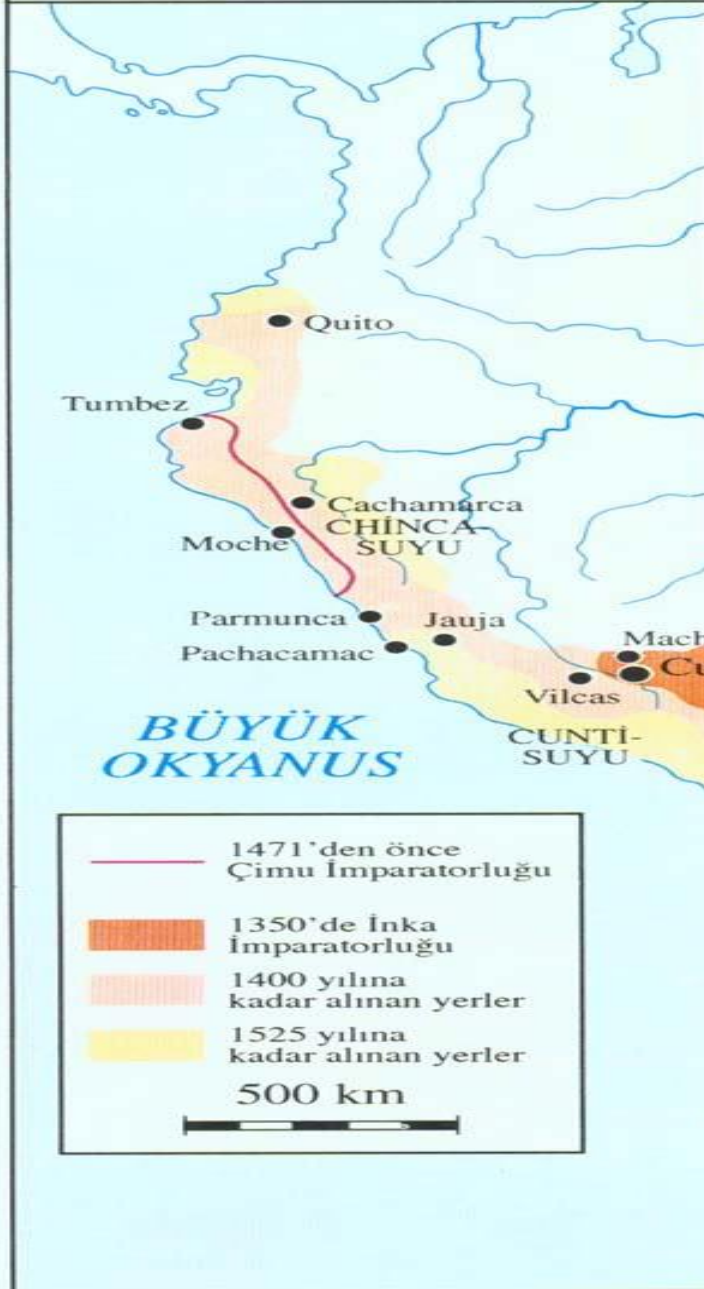
MACELLAN VE KRİSTOF KOLOMB'UN YOLA ÇIKTIĞI NEHİR-
QUADAL QUVİR

- XVI. yüzyıla kadar bir bölgede hâkimiyet kurmak ve güçlü bir devlet olmak için **kara kuvvetleri** yeterliyken bu yüzyıldan sonra **deniz kuvvetleri** de gerekli hâle geldi. **Keşfedilen yeni kıtalardaki eski medeniyetler** (İnka, Aztek, Maya) acımasızca imha ve talan edildi. Başta **İspanya, Portekiz** olmak üzere Avrupa'ya **gümüş ve altın** taşındı. **Sömürgeci ülkeler iş gücü ihtiyacını Afrika'dan taşınan kölelerle telafi etti.**

Machu Pichu- İnkalar

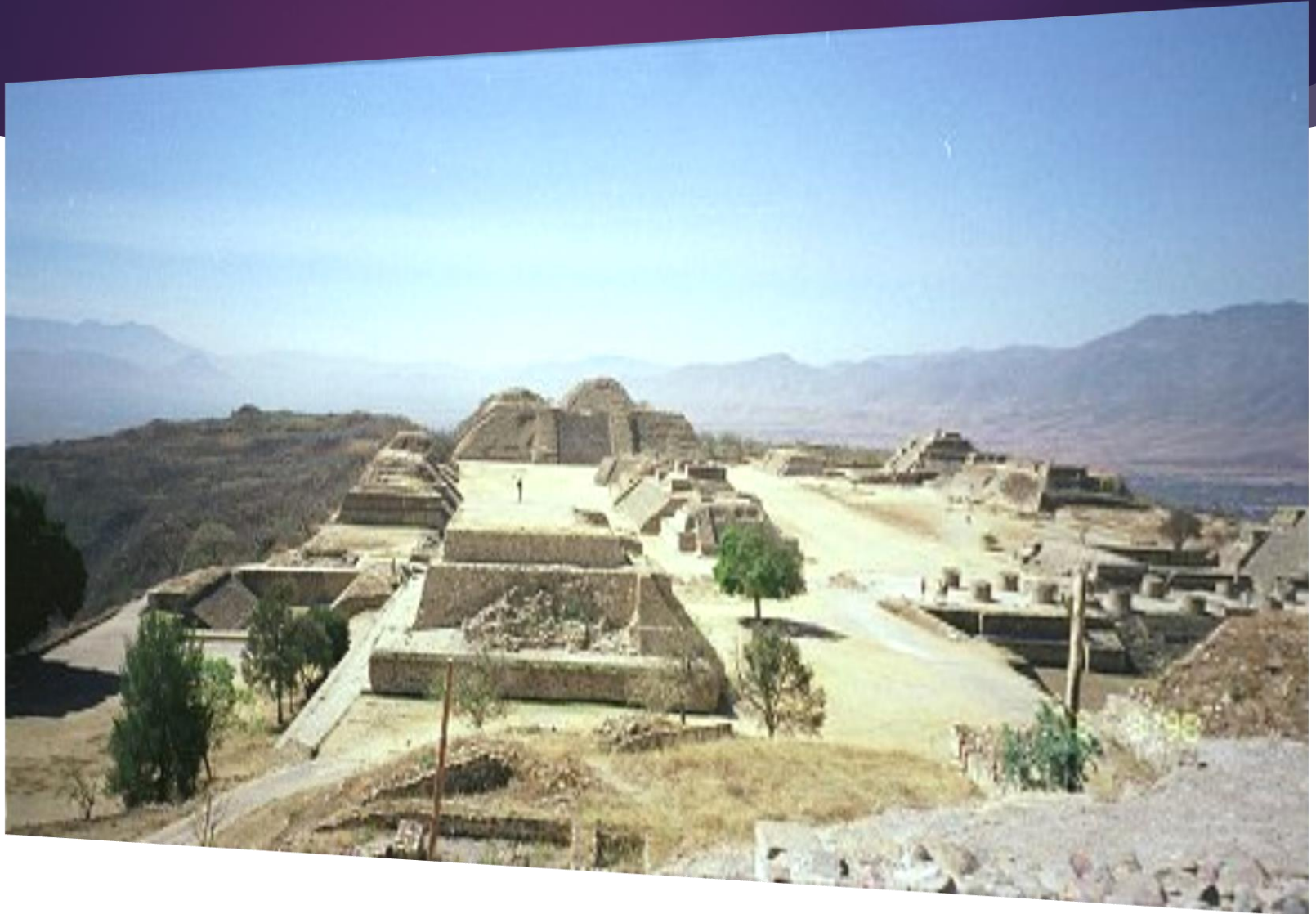
a İnka İmparatorluğu

b Mayalar ve Aztekler

İnkalar

Mayalar

21 aralık 2012'de kıyamet kopacak!

Maya takvimi

Ürküten keşif

2012'de bitiyor

Orta Amerika'da M.Ö. 300'den M.S. 900'e kadar hüküm süren Maya uygarlığı astronomi ve matematik alanında çok ilerlemişti. Mayaların kullandığı takvim 21 Aralık 2012'de sona eriyordu. Bazı kişiler bunun bir kehanet olduğuna ve Mayaların 21 Aralık 2012'de dünyanın sonunun geleceğini bildikleri için takvimi bu tarihte bitirdiklerine inanıyordu.

Mayalar yaptıkları piramitlerle de biliniyor.

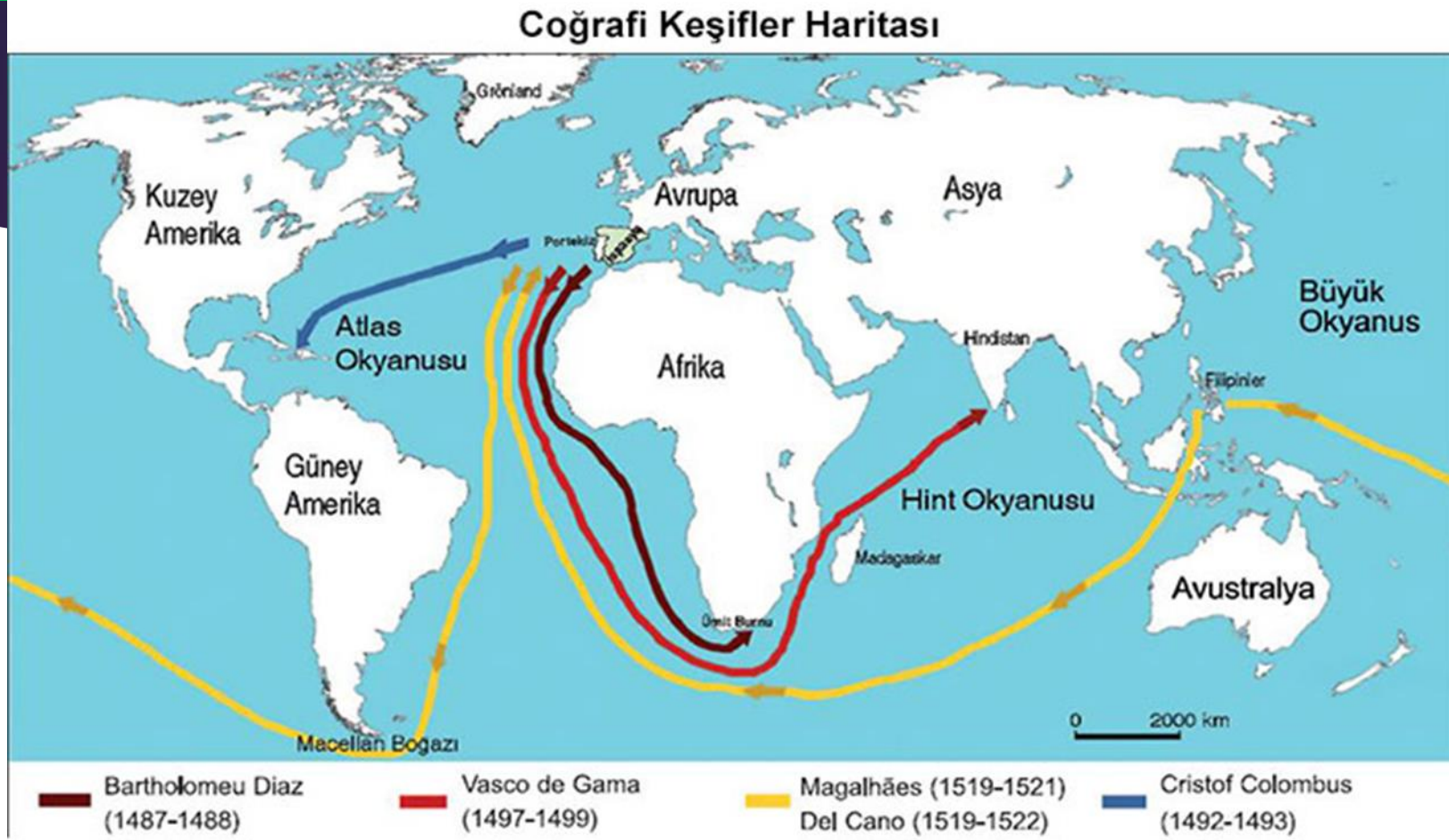
Bin yıllık tablet

Meksikalı arkeologlar, ülkenin doğusundaki Tobasco eyaletinde bulunan Maya harabelerinde yıllar önce keşfedilen tuğla bir tableti okumayı başardı. Yaklaşık 1000 yıl önce yazıldığı tahmin edilen tablette daire şeklinde bir takvim bulunduğu öğrenildi. Yapılan açıklamada ise tabletteki takvimin de daha önce bulunanlar gibi 21 Aralık 2012'de bittiği bildirildi. Daha önce bulunan ve 'Tortuguero' olarak bilinen ünlü tabletin sonunda 'Ve o gökyüzünden inecek' yazıyordu.

Boş film ya

Holla van de oto 2 bac hal

İspanya ve Portekiz'in Denizcilik Faaliyetleri

► XVI. yüzyılın sonlarına doğru İber Yarımadası'nda İspanya, Portekiz'i zapt ederek siyasi bütünleşmeyi sağladı. **İspanya ve Portekiz sömürge imparatorlukları ise uzun ömürlü olmadı.**

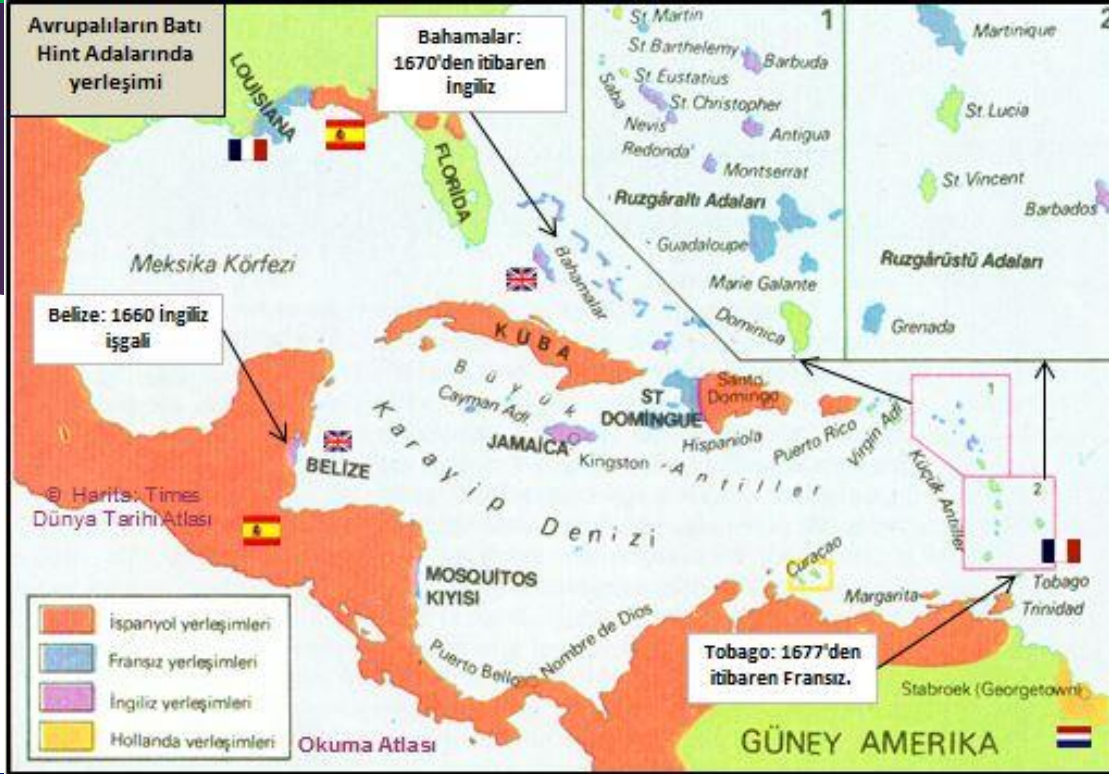

- İspanya ve Portekiz'in çok geniş topraklarına zamanla yeni sömürge devletleri olarak yükselen İngiltere ve Hollanda tarafından el konulmaya başlandı. İspanyol deniz gücü, İngiltere'ye karşı girişilen mücadelede ağır bir mağlubiyete uğradı (1588).

► İspanya'nın bu durumu sömürgecilik tarihinde yeni bir çağın başlamak üzere olduğunun işaretiydi. **Artık dünyanın papaların aracılığıyla İspanya ve Portekiz arasında bölüşüldüğü devirler geçmiş ve yapılan anlaşmalar geçerliliklerini kaybetmişti.** Böylece dünyanın yeniden paylaşılması söz konusu oldu. Nitekim birçok **eski İspanyol ve Portekiz sömürgesi Hollanda ve İngiltere'nin eline geçti.**

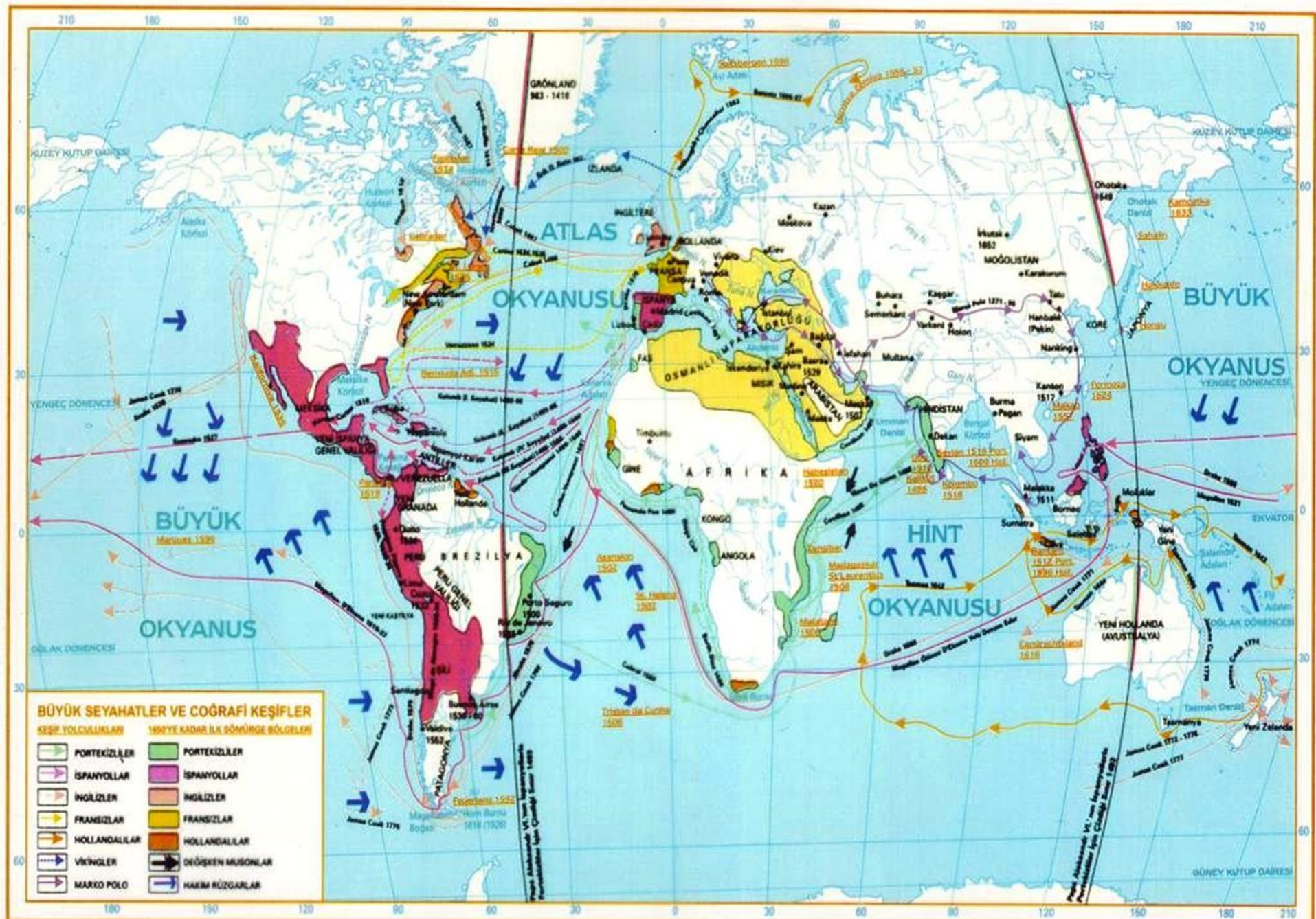

Fransa Siyaseti ve Sömürgeciliği

► Fransa, XVI. yüzyılda sanayi ve ticaretin, özellikle de deniz ticaretinin güçlenmesi ile deniz aşırı boyutlarda genişlemeye başladı. İlk sömürgeleri Güney ve Kuzey Amerika'da Karayip Denizi ve adaları oldu.

BÜYÜK SEYAHATLER VE COĞRAFİ KEŞİFLER

► Bu adalar hem İspanyol-Orta Amerikasına bir giriş kapısı durumundaydı hem de zengin şeker kamışı ürünü ile dikkatleri üzerlerine çekmekteydi. Bu adalar o zamanlarda sömürge politikası güden bütün Avrupa devletlerinin ele geçirmek istedikleri yerlerdendi ancak bu bölgeye yönelik mücadelelerde Fransa, İngiltere'ye karşı başarılı olamadı.

BÜYÜK KAŞIFLER

BARTELMİ
DİAZ

AMERİGO
VESPUÇİ

MACELLAN
VE DEL
KANO

VASCO DA
GAMA

JOHN
CABOT

JACK
CARTİER

KRİSTOF
KOLOMB

Ümit Burnu
Yolu

Amerika'nın
yeni bir kıta
olduğunu
anladı.

Dünyanın
dolaşılması

Ümit
Burnu'nun
geçilerek
Hindistan'a
ulaşılması

Kuzey
Amerika

Kuzey
Amerika

Amerika'nın
keşfi

Marco Polo

Bartolomeo Dias

John Cabot

Kristof Kolomb

Vasco da Gama

Amerigo Vesputi

Macellan

Jasques Cartier

- Fransa, İngiltere ile birlikte zamanla sömürge dünyasının en büyük isimleri hâline geldi. Fransa daha sonra da sömürgeci ülkeler arasında ilk defa Afrika Kıtası'na yönelen ülke oldu. Senegal ile başlayan Afrika sömürgeciliğinde en büyük gelir kaynağını köle ticareti teşkil etti.

- Buradan toplanan **zenci köleler** Kuzey ve Güney Amerika'daki **sömürge** topraklarına yerleştirildi. Fransa'nın yayılmacı politikası, başta **İngiltere** olmak üzere **Hollanda, İsveç ve İspanya'yı rahatsız etti**. Fransa, Avrupa dışındaki sömürgelerinin pek çoğunu, rakibi ve takipçisi olan İngiltere'ye terk etti (1763).

İngiltere'nin Denizaşırı Güç Hâline Gelmesi

- İngiltere, sadece Avrupa tarihinin değil, dünya tarihinin de seyrini değiştiren ve yönlendiren politika ve stratejilerin ilk uygulayıcısı oldu. İngiltere, başta Amerika Kıtası olmak üzere yeni keşfedilen bölgelere kendi halkını yerleştirdi.

- Bu sayede hâkimiyet alanını genişletirken bir taraftan da bu bölgelerden ülkesine **ham madde** akışını sağladı. Bunun yanında Avrupa'daki savaşları kendi sömürge imparatorluğunu genişletmek için fırsat olarak gördü.

Kıta Avrupası'nda takip ettiği denge politikasında başarılı oldu ve Avrupa'nın hakemi durumuna yükseldi. Mali yönden Avrupa devletlerinin finans kaynağı durumuna geldi. Avrupa'da sürdürölen her savaş İngiltere için bir kazanç kapısı oldu.

- İngiltere'nin denizlerdeki askerî üstünlüğü ve deniz ticareti sayesinde zenginleşmesi, denizaşırı ülkelerdeki İngiliz asıllı yatırımcıların güçlenmesini sağladı.

- İngiltere, 1580'de Levant Company'i (Livant Kampani-Doğu Akdeniz Ticaret Şirketi) kurdu. Bu şirket, XVII. yüzyıldan itibaren ise neredeyse ticari bir tekel hâline dönüştü. Böylece İngiltere, doğudan batıya büyük bir coğrafyadaki kaynakları kontrol eden bir deniz imparatorluğu hâline geldi.

- Bu süreçte en önemli rakibi Hollanda oldu. İngiltere, 1714'te Cebelitarık'ı işgal ederek Fransa ve İspanya'nın deniz güçlerini etkisiz hâle getirdi. XVIII. yüzyılın başlarında Avrupa deniz gücü denklemine Rusya da dâhil oldu.

- İngiltere, Rus deniz gücünü Baltık bölgesindeki İsveç hâkimiyetine karşı bir denge olarak düşündüğü için Rus gemilerine limanlarını açtı, personel takviyesi yaptı, eğitim ve lojistik destek sağladı.

- İngiltere, Fransa ile **Yedi Yıl Savaşları'na (1756-1763)** girerken hem Amerika Kıtası'nda hem de Hint Okyanusu'ndaki sömürgelerine kuvvet ayırmak zorunda kaldı.

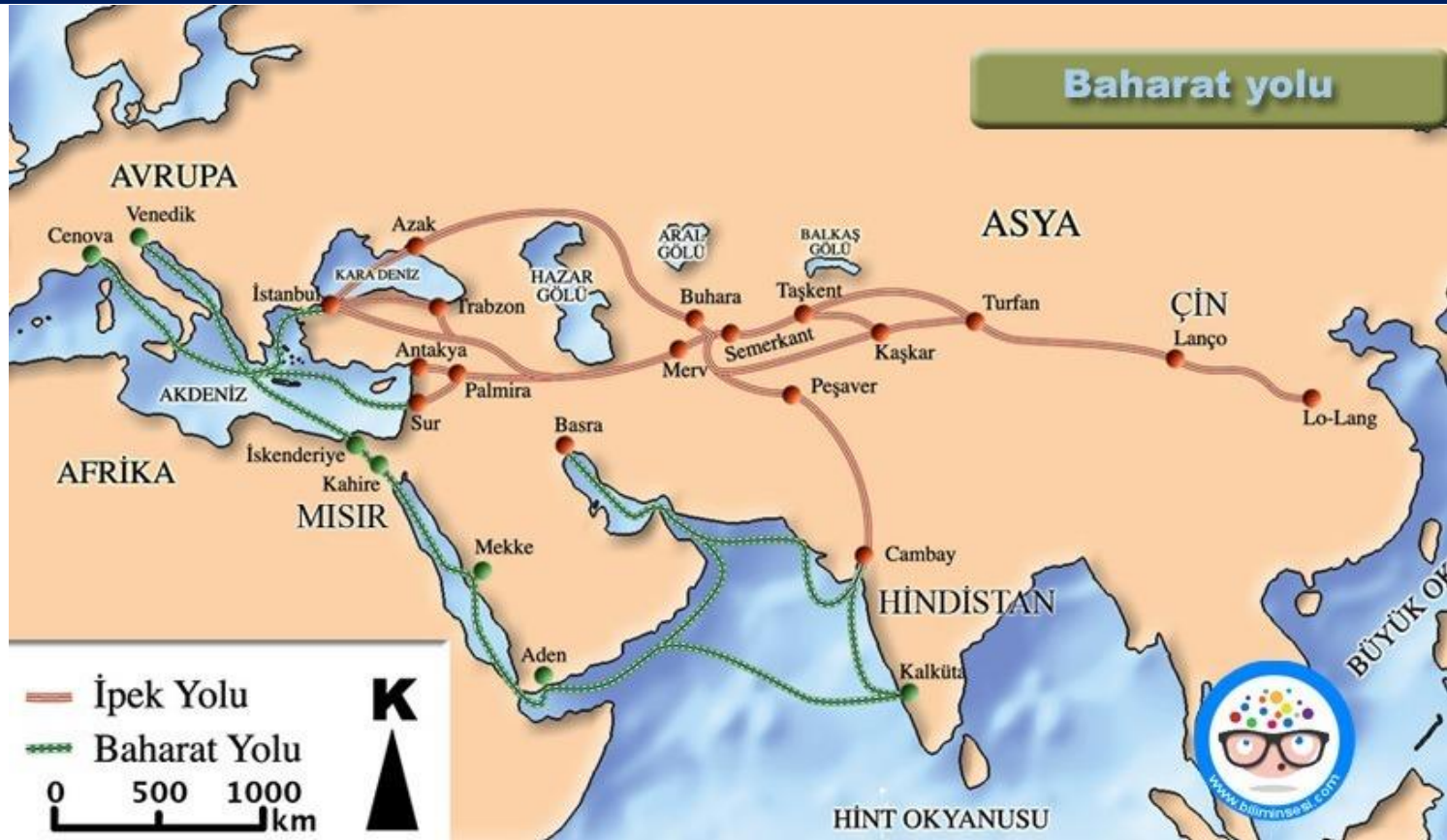

Hollanda'nın Sömürge İmparatorluğuna Dönüşümü

- Westphalia Barışı (1648) ile İspanya, Hollanda'nın bağımsızlığını resmen tanıdı. Hollanda, XVII. yüzyılda ticaret ve gemiciliğin gelişmesiyle hızla zenginleşti. Avrupa ve dünya siyasetinde etkili olmaya başladı.

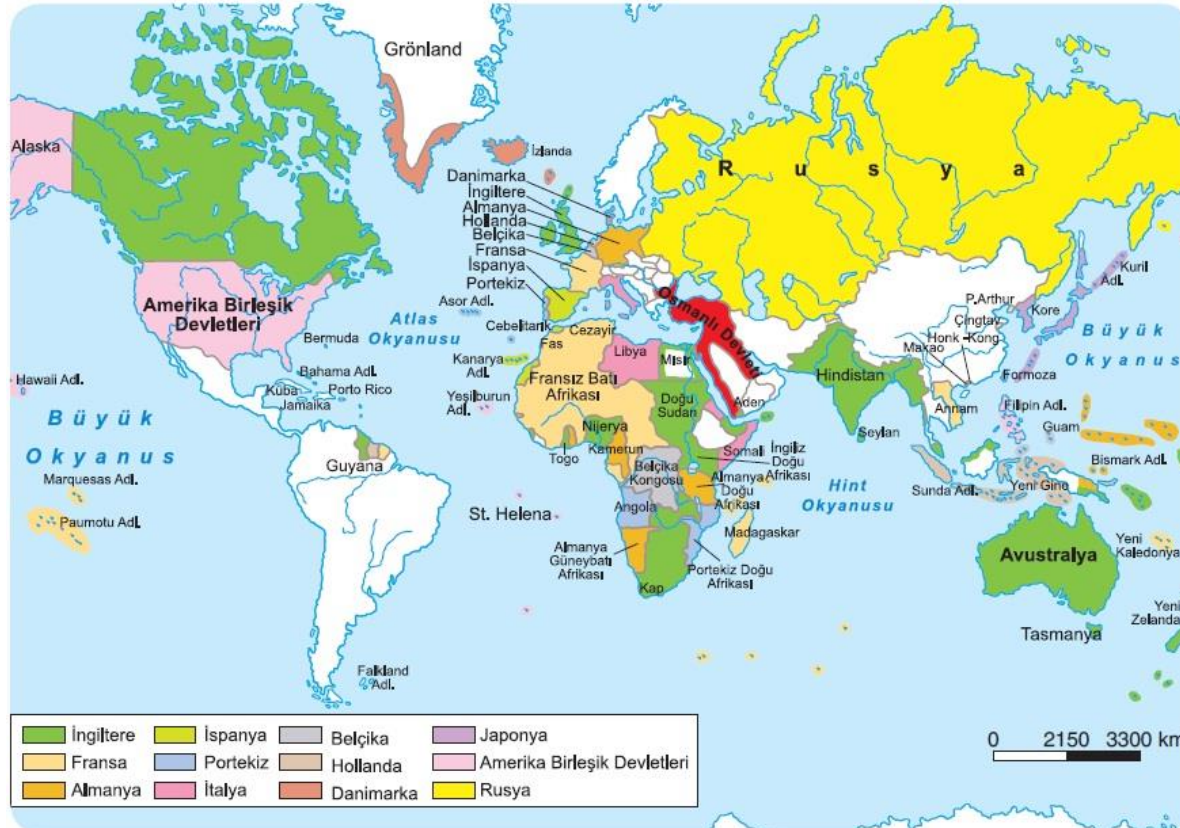
- 1602 yılında kurulan **Birleşik Doğu Hindistan Şirketi** ile kısa sürede **baharat, tekstil ürünleri, kahve, çay, tütün, kereste, demir, bakır, altın, gümüş, porselen ve boya** gibi birçok ürünün ticaretini **yaptı**.

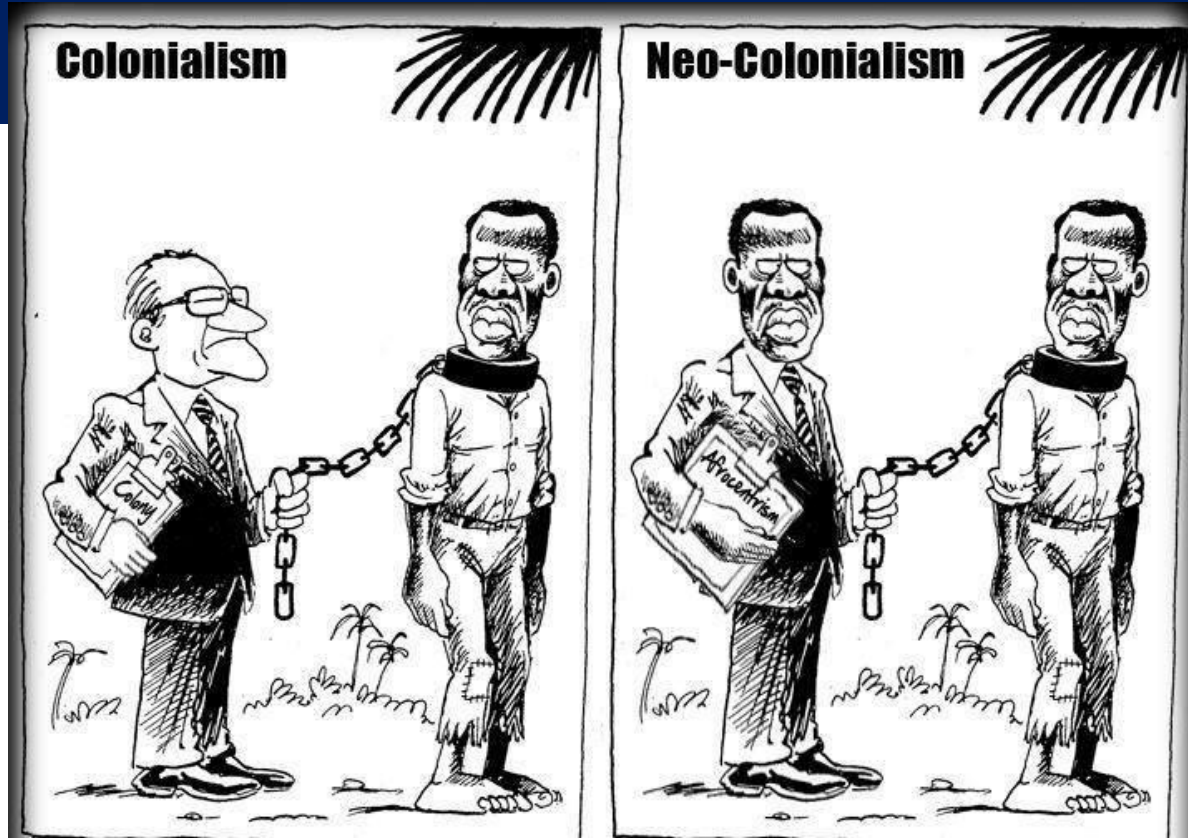
- Bu şirket aracılığı ile Seylan (Sri Lanka), Cava, Sumatra ve Güney Afrika'da sömürgeler, 1623'te kurulan Batı Hindistan Şirketi aracılığı ile de Brezilya'da topraklar elde etti. Ekonomik gelişmelerle birlikte güçlenen varlıklı tüccar ve bankerler Hollanda'da aristokratik bir cumhuriyetin de temellerini attı.

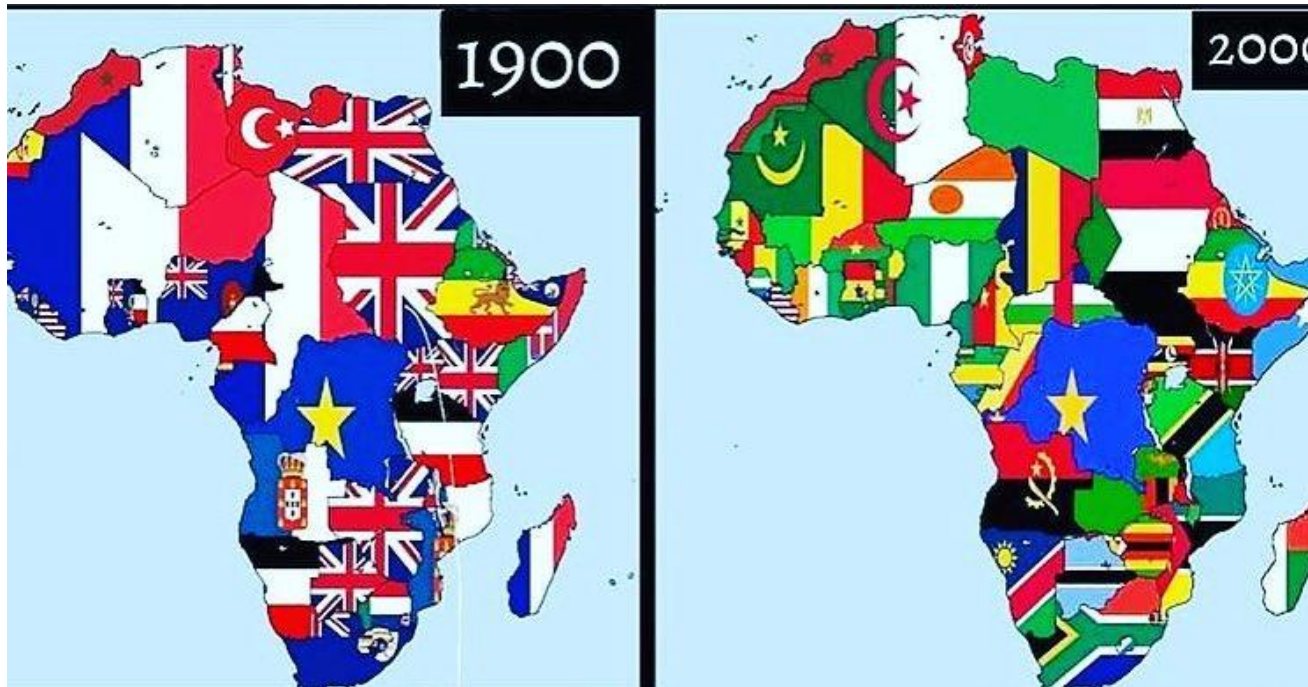
► XVII. yüzyılda birçok sömürgeye sahip olan Hollanda, kıtalar arası deniz ticaretini elinde tuttuğu için dünya ekonomisinin en güçlü devletlerinden biri oldu. Hollandalı tekne sahipleri Avrupa teknelerinin yarısına hâkim olarak dünya deniz taşımacılığının büyük kısmını ele geçirip bütün Avrupa'nın ticaret aracıları hâline geldi.

- Böylece ticarete öne çıkan ülke, başta gemi sanayisi olmak üzere bazı endüstri dallarında da büyük gelişme kaydetti. **Hollanda**, uluslararası doğu-batı ticaretine hâkim olduğu gibi köle ticaretinin de büyük kısmını elinde tuttu.

- 1795'ten 1815'e kadar Fransız istilâsına maruz kalan Hollanda, elindeki teknelerin çoğunu kaybetti ve kolonilerinin önemli bir bölümünü de Uzak Doğu'daki ticari rantı paylaşmak istemediği İngilizlere kaptırdı. Mali durumun bozulması üzerine Batı ve Doğu Hindistan şirketlerini de feshetmek zorunda kaldı.

Rusya'nın Açık Denizlere Açılması

- XVIII. yüzyılın başlarında tahta çıkan Çar I. Petro'dan itibaren sıcak denizlere çıkma ve dünya ticaretinde söz sahibi olma politikasını prensip edinen Rusya, kendisine yayılma alanı olarak Osmanlı coğrafyasını seçti. Boğazlar'ı ele geçirerek Karadeniz'e hâkim olmak isteyen Rusya bu amacını gerçekleştirebilmek için çok çaba sarf etti.

► Zaman zaman bu amacını gerçekleştirmeye çok yaklaşan Rusya, karşısında menfaatleri gereğince Osmanlı Devleti'ni destekleyen İngiltere ve Fransa'yı buldu. Güneydeki denizlere çıkabilmek için Osmanlı Devleti'nin topraklarından geçmek mümkün olmayınca en uygun yolun **Baltık olduğunu** düşündü.

► Bu çerçevede İngiltere ile iş birliği yapıp ayrıca Osmanlı Devleti'nin elindeki Kırım, Lehistan ve Kafkasya topraklarına, sonra da Balkanlar'a hatta İstanbul Boğazı'na sahip olup bu hedeflerine ulaşmak istedi. Özellikle Kırım, Rusya için çok önemliydi çünkü Kırım; Karadeniz'e, İstanbul'a, Boğazlar'a ve Akdeniz'e açılmanın kapısı konumundaydı.

- Rus Çar'ı I. Petro'nun bir diğer hedefi de Balkanlar'daki Slavları kendine bağlamak oldu (Panslavizm). Bu hedefini gerçekleştirebilmek için Osmanlı Devleti ve Avusturya ile mücadeleden geri durmadı. Panslavizm ile ulaşmak istediği bir diğer stratejik planı da Balkanlar üzerinden Ege ve Akdeniz'e açılmaktı.

SEN PETERSBURG

- 1736'da Azak Denizi Rusya'nın kontrolüne geçti. Rus donanması 1770'de İngilizlerden aldığı destekle Avrupa'nın çevresinden dolaşıp Sakız Adası'nın karşısındaki Çeşme'de Türk donanmasını yaktı. Rusya, 1774'te Karadeniz üzerinde hâkimiyet kurup 1783'te de Kırım'ı resmen topraklarına kattı. Osmanlı Devleti 1792 Yaş Antlaşması ile Kırım'ın Rusya'ya ait olduğunu kabul etti.

Yeni Çağ'da İtalya

- **İtalya**, Akdeniz'e hâkim stratejik konumu ve XV. yüzyılda **Rönesans Hareketi**'ni başlatmasıyla **Katolik dünyasının merkezî** ve **Eski Roma Medeniyeti**'nin mirasçısıdır. Ekonomisi genelde **deniz ticaretine** dayanan İtalya, Coğrafi Keşifler sonrası uluslararası ticaretin Akdeniz'den çok okyanuslara taşınmasıyla XVII. yüzyılda uzun bir durgunluk dönemine girdi.

► Ticareti ve endüstrisi hız kesti. İtalya'daki bu durağanlık ekonomik buhran; **tarımı da etkiledi, fakirlik ve eşkıyalık arttı.** Diğer taraftan veba salgını baş gösterdi ve devlet istikrarını **kaybetti.** Avrupa'nın en gelişmiş yarımadası olan İtalya'nın eski ihtişamından geriye bir şey kalmadı. Bu durumu fırsat bilen **İspanyollar Güney İtalya'yı egemenlikleri altına aldılar.**

- XVII. yüzyıl sonlarına doğru İspanya, Veraset Savaşı'yla (1700-1713) gücünü yitirince İtalya üzerindeki hâkimiyeti sona erdi. Daha sonra İspanya'nın yerini Avusturya aldı.

You Tube

tariheglencesi.com

www.tariheglencesi.com

